

Drăgușeni (jud. Botoșani)

SILVIA MARINESCU-BÎLCU

Deoarece cu diverse alte ocazii ne-am ocupat (mai pe larg sau mai succint) de caracterul fito-geografic al zonei în care se află așezarea cucuteniană de pe Ostrovul comunei Drăgușeni, nu vom mai reveni asupra aspectului morfologic al acestei regiuni, aspect care (cel puțin la o privire superficială), nu era de natură să îndemne la întemeierea unor așezări stabile.

Întrucît săpăturile anilor precedenți puneau problema unor eventuale grupări de locuințe în cadrul așezării (și implicit a unei anume organizări sociale), intenția noastră era ca, în campania anului 1981, să degajăm și cercetăm extremitatea nord-vestică a Ostrovului, respectiv să prelungim șanțurile XXII—XXIII, cu atât mai mult cu cât în capătul nord-vestic al șanțului XXII fuseseră identificate (în 1980) resturile masive ale unei locuințe. Din păcate însă gospodăria agricolă din Drăgușeni ne-a rezervat pentru săpături un teren situat la sud-est de șanțurile anilor precedenți, obligându-ne astfel să aminăm pentru o altă campanie degajarea locuinței mai sus amintite.

În acest mod, la 23 m sud-est de șanțul XXIV, au fost trasate tranșeele XXV și XXVI de 50×2 m, rămânând ca terenul dintre vechile și noile săpături să fie cercetat ulterior. Cu ajutorul acestor două șanțuri și a unor casete a fost degajată parțial a cinsprezecea locuință de pe Ostrov. Din păcate motive obiective nu ne-au permis degajarea completă a acestei locuințe și nici a gropilor din preajma ei, deși toate aceste obiective prezentau un deosebit interes științific.

Locuința în discuție (nr. 15), aflată într-o destul de proastă stare de conservare, avea o formă și dimensiuni mai greu de precizat. Resturile ei, apărute la adâncimi ce variau între 0,25—0,60 m, ar fi putut acoperi aproximativ $60-70 \text{ m}^2$ și ar fi fost orientate SE—NV. Dar atât dimensiunile cât și orientarea (iar după opinia colegei Alexandra Bolomey, chiar și caracterul ei) stau sub semnul îndoielii. Resturile degajate din locuință (?) se prezentau sub forma unor îngrămădiri de chirpic (fărâmicios, ars inegal, neconsistent) cu multe pietre printre el (unele dovedindu-se a fi rîșnițe), fragmente ceramice (concentrate mai ales spre margini) și oase. Numeroasele goliuri dintre chirpicul acestei construcții credem că nu sînt de pus pe seama lucrărilor agricole, ci se datorează mai degrabă faptului că locuința va fi rămas mult

timp descoperită după distrugerea ei prin foc. La aceasta s-ar adăuga eventual și modul relativ modest al construcției.

În mijlocul locuinței, pe o lungime de 2—2,50 m se găseau relativ bine conservate, bucăți dintr-un perete prăbușit care păstrau urmele furcilor (trei la număr), plasate la 1—1,10 m distanță una de alta.

Resturile peretelui din această zonă par a indica pentru locuință o orientare E—SE 21° —V—NV 51° . Pe unele bucăți de chirpic amprentele lemnăriei folosite la scheletul locuinței aveau diametrul de 10—12 cm, iar acelea ale bețelor de 2—2,5 cm.

În pasta chirpicului s-a amestecat multă pleavă, paie tocate și numeroase alte resturi organice. Arderea făcută, de la roșu-cărămiziu la brun-roșcat, nu a pătruns complet chirpicul al cărui miez a rămas uneori cenușiu. La demontarea locuinței, pe latura ei sud-vestică, s-au întilnit bucăți de chirpic care păstrau și amprentele unui stîlp pe care fuseseră așternute. Acest stîlp, îngrijit tăiat, avusese o lățime de 10—15 cm. S-au descoperit de asemenea (printre resturile locuinței) bucăți de chirpic destul de mari, unele de 30×20 m, groase de 5—6 cm, bine netezite pe ambele fețe, putînd proveni de la „mobilierul” locuinței — eventuale mese sau lavițe. Greu de explicat este însă prezența numeroaselor pietre din locuință. Avem în vedere gresile de diferite dimensiuni și nu excludem folosirea lor la construirea locuinței, incluse probabil din loc în loc în pereții ei. Trebuie să precizăm că acest tip de rocă s-a folosit la Drăgușeni mai ales la confecționarea rîșnițelor, dar s-au descoperit și cîteva unelte lucrate din gresie.

Se cuvine remarcată și bogăția materialului osteologic din locuință dar asupra lui se va opri desigur colega noastră Alexandra Bolomey, care, așa cum aminteam mai sus pune sub semnul întrebării funcționalitatea acestei construcții.

De asemenea sînt de menționat numeroasele unelte de silex și deșeurile de prelucrare, precum și uneltele de piatră șlefuită (în cea mai mare parte fragmentare).

La extremitatea laturei de nord-vest s-a descoperit o interesantă groapă, notată cu nr. 33 (degajată și ea numai parțial, tot din pricina lipsei de fonduri), groapă de caracter menajer din umplutura căreia s-a scos mult chirpic, frag-

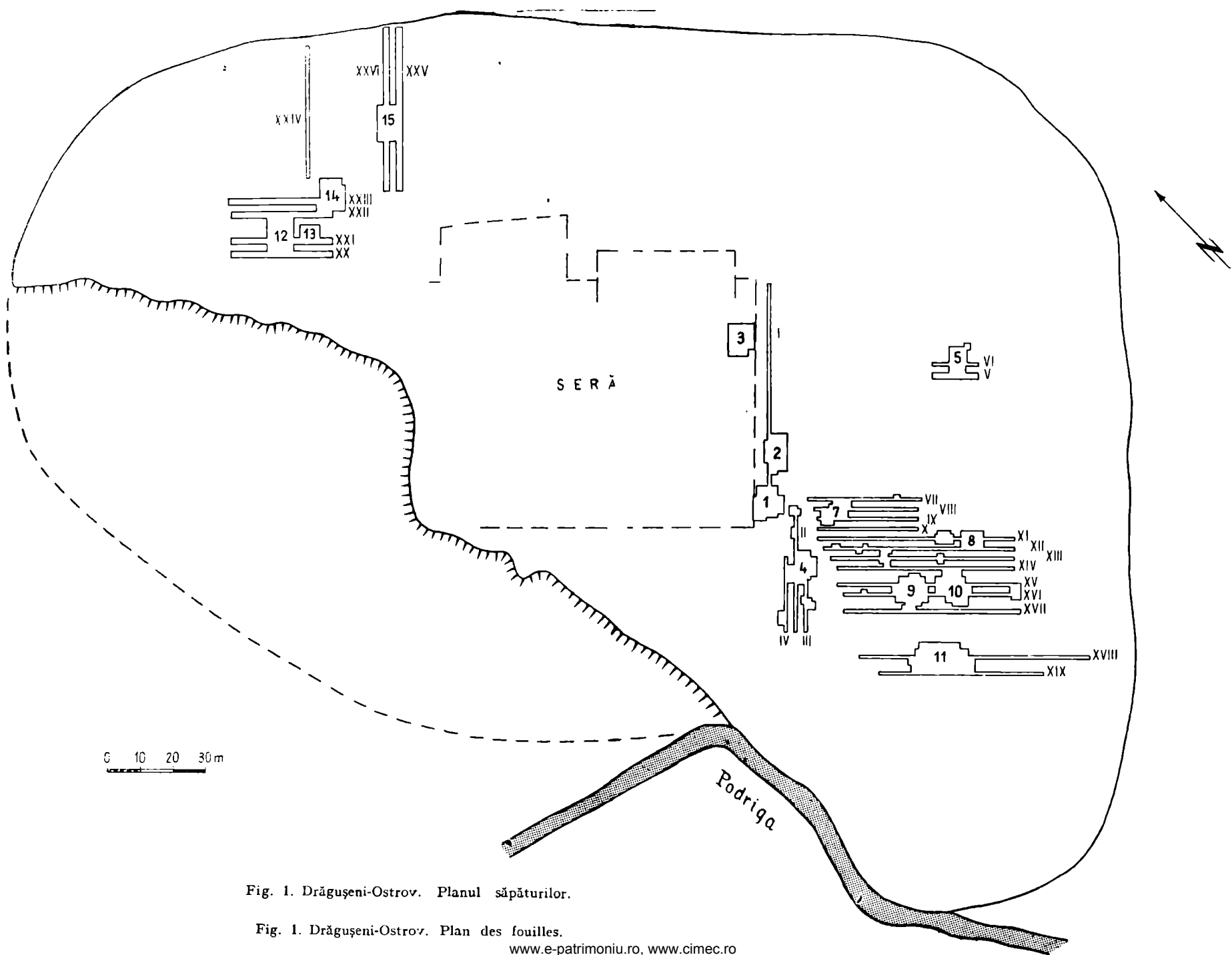

Fig. 1. Drăgușeni-Ostrov. Planul săpăturilor.

Fig. 1. Drăgușeni-Ostrov. Plan des fouilles.

Fig. 2. Drăgușeni-Ostrov. Resturile locuinței nr. 15.

Fig. 2. Drăgușeni-Ostrov. Des restes de la maison n° 15.

mente ceramice, pietre, oase de animale și citeva oase umane. Ele vor constitui sigur obiectul raportului Alexandrei Bolomey, motiv pentru care ne limităm la simpla lor semnalare.

Întrucît materialul litic este similar aceluia descris și cu alte ocazii, nu vom mai reveni asupra lui, mulțumindu-ne numai a sublinia că silixul a constituit roca de predilecție folosită la confecționarea uneltelor, fapt de altfel firesc, dacă ținem seama de sursa destul de apropiată a acestei materii prime.

Ceramica prezintă un deosebit interes, mai ales datorită legăturilor ce se pot stabili pe baza și cu stațiuni similare intens cercetate în special la răsărit de Prut. Din acest motiv vom stăruii mai pe larg asupra ei.

a) Ceramica pictată cu motive în două culori combinate cu șanțulețele-caneluri este strict contemporană cu aceea policromă în trei culori, combinate și ele cu decor în șanțulețe pe care nu se observă (sau nu se mai observă?) urme de pictură.

b) Ambele aceste categorii se găsesc întotdeauna împreună și cu ceramica fără caneluri, fie policromă-alb, roșu, negru—, fie (mai rar) bicromă—alb și roșu, așa încît sînt strict contemporane și cu acestea.

c) Culoarea neagră joacă de multe ori un rol mai important decît acela de simplă linie de bordură; pe multe vase tricrome și cu caneluri sînt tratate chiar benzi negre late, de aceeași valoare decorativă ca și celelalte culori.

d) Culoarea bicromă *nu* poate fi atribuită (așa cum s-a făcut de alți cercetători) categoriei bicrome specifice etapei Cucuteni A₂, căci se deosebește total de aceasta, așa cum este cunoscută ea în așezările specifice acelei etape (Frumușica, Ariușd, Izvoare). Tehnica pastei, arderea, tehnica picturii, etc., sînt specifice ceramicii pictate evoluat. Uneori se poate spune chiar că tehnica picturii și motivele bicrome, ca și unele vase cu umăr dublu, sînt mai de grabă specifice stilurilor de început ale unei așezări din faza Cucuteni A—B; și chiar unele dintre vasele cu decor tricom se apropie destul de mult de unele dintre stilurile acestei faze. În ceea ce privește șanțulețele-caneluri, ele sînt de asemenea deosebite de acelea ale ceramicii etapelor de început ale fazei Cucuteni A.

e) Ceramica aparținînd categoriei C, lucrată dintr-o pastă nisipoasă și cu amestec de scoici și mult mai slab arsă, s-a găsit atît printre resturile aflate în masa de chirpic, sub chirpic, ca și în gropi; apartenența ei la același nivel cultural cu ceramica pictată bicromă și tricromă din așezare este deci absolut certă. De altfel și în gropile săpate în 1964—1965 și 1970 în punctul „În deal la lutărie” situația era aceeași. Unele dintre aceste fragmente de tip C sînt decorate în maniera obișnuită, cunoscută în așezările fazelor Cucuteni A—B și B; dar altele, decorate cu șiruri de gropițe ce însoțesc fișii de linii drepte și curbe etc., își găsesc analogii — cel puțin judecînd

după materialele ce ne sînt cunoscute — exclusiv la răsărit de Prut (de ex. la Jura, Nezvisko etc.), unde au fost găsite împreună cu ceramică pictată din multe puncte de vedere asemănătoare aceleia de la Drăgușeni. Constatările făcute în timpul săpăturilor noastre ca și cu prilejul aceluia executate în 1964—1965 de A. László. „În deal la lutărie”, arată în chip indiscutabil că ceramica de tip C a pătruns, în proporție redusă, e drept, în unele așezări cucuteniene încă din faza Cucuteni A.

f) Ținînd seama de toate datele de care dispunem și care evident nu pot fi discutate pe larg într-un scurt raport preliminar, este clar că așezarea de pe Ostrov ca și gropile de la lutărie (așa cum am mai arătat) nu pot fi încadrate în faza Cucuteni A₂, ci dimpotrivă trebuie încadrate într-o etapă destul de tîrzie Cucuteni A₄.

Persistența canelurilor (care se deosebesc de altfel de acelea specifice etapelor A1—A2) trebuie considerată o caracteristică regională din nord-estul Moldovei și dintr-o zonă vecină a R.S.S. Moldovenești și a Ucrainei, unde se știe că și ornamentarea incizată va dăinui mai mult; iar pictura bicromă nu are nici o legătură cu obișnuita ceramică bicromă a etapelor Cucuteni A1—A2.

Importanța incontestabilă a așezării de la Drăgușeni Ostrov pentru cunoașterea mai temeinică a unuia dintre aspectele regionale ale culturii Cucuteni — problemă asupra căreia s-a stăruit puțin pînă acum — ca și excepționala calitate artistică a materialelor ceramice ne determină să afirmăm că ar fi o greșeală să se renunțe la continuarea săpăturilor de aici, mai ales că lucrările grădinariei vor distruge în scurt timp această așezare, după cum scoaterea tului din punctul „În deal la lutărie” și amenajările ulterioare au distrus gropile bogate în materiale ce se mai găseau acolo.

DRĂGUȘENI, DEP. DE BOTOȘANI

RÉSUMÉ

Pendant des fouilles archéologiques de 1981 on a dégagé partiellement les restes d'une maison (n° 15) située au SE de notre tranchée XXIV de 1980 et aussi une fosse située à côté (n° 33). Au milieu de la maison, nous avons trouvé — parmi les torchis — des restes d'une paroi affondrée sur lesquels on a pu observer les empreintes de trois poteaux. La torchis contenait de la balle ainsi que d'autres restes organiques. Certains fragments polis sur les deux faces provenaient probablement d'une table au d'un banc en terre cuite.

La présence à l'intérieur de la maison d'un nombre assez grand de pierres est assez diffiant à expliquer: peut-être

avaient-elles servi pour donner une plus grande résistance aux parois. Il faut mentionner aussi des nombreux ossements d'animaux, beaucoup d'outils de silex et quelques outils de pierre polie. Dans la fosse adjacente parrus des autres restes, il avait aussi quelques ossements humains.

La poterie peinte de Drăgușeni, à décor trichrome, associé aux cannelures, est tout à fait différente de la poterie trichrome des étapes A1–A2 de la culture de Cucuteni; elle est caractéristique pour l'étape finale (4) de cette phase et identique à la céramique d'autres sites du NE de la Moldavie

et aussi d'au delà du Prut. En même temps la peinture trichrome et certaines formes de vases se rapprochent beaucoup de certains styles et des formes du début de la phase A–B. D'autre part, la céramique du type C, connue déjà depuis longtemps à Drăgușeni, prouve que cette catégorie était déjà connue à l'ouest du Prut dès avant la commencement de la phase A–B.

L'importance des problèmes soulevés par la station de Drăgușeni et aussi la richesse des matériaux découverts réclamant la continuation des fouilles, d'autant plus que les travaux agricoles détruisant peu à peu la station.